

Suksesi në stallë

*Përgatitur nga Franz Riegler, konsulent i Schaumann dhe
aksioner i Austria Praemix shpk*

Përkthyer dhe përpunuar nga Olgert Nanagjoka

Austri 2014: për çdo pjellje kanë lindur mesatarisht 11.7 gica për dosë dhe 10.8 gica për paradosë, pra mesatarisht kemi 25.5 gica për çdo dosë në vit.

Si të reduktojmë ngordhjen e gicave?

Gjenetika? Kushtet e mjedisit? Ulja e stresit?

Lidhja njeri-kafshë?

Sektor kritik: menaxhimi i ndërzimit dhe i lindjes!

Menaxhimi i pjellorisë!

Mekanizmat hormonale reagojnë ndjeshëm ndaj ndryshimeve të jashtme. Që të funksionojë cikli dhe mbas shkëputjes të shfaqen sjelljet e afshit, ndikojnë shumë faktorë. Gjatë periudhës së laktacionit cikli ndalohe nga të ushqyerit e gicave. Për këtë arsye gjatë laktacionit duhet të pinë minimumi 8 gica, përndryshe dosa vjenë në afsh. Mbas fazës së shkëputjes fillon të punojë përsëri „sistemi i të dhënave“ i cili nëpërmjet një bashkëveprimi të zonave të caktuara të trurit, rregullon vezoret dhe mitrën. Përgjegjës për këtë janë hipotalamusi dhe hipofiza, pjesë të mesit të trurit, që luajnë rol edhe në mekanizma të tjerë hormonal si për shembull tiroidet dhe veshkat. Transmetimi i impulseve nga truri drejt vezoreve dhe mitrës bëhet me ndihmën e hormoneve. Folikulat rriten dhe prodhojnë vezë. Mitra përgatitet për të pritur vezët e fekunduara. Këto mekanizma duhet të merren parasysh në një mbarshitim bioteknik. Ka edhe faktorë të tjerë që ndikojnë në këtë sistem të dhënash. Pra një ushqyerje e mirë nxit gjendjen e afshit dhe trashësinë e duhur të dhjavit në kurriz. Zhvendosja e rrugës së hormoneve nga prodhimi i qumështit lehtësohet edhe duke bërë një ndryshim të mjedisit. Nga kjo dalin masat e mëposhtme:

- ✓ Kalimi direkt nga marteniteti në qendrën e ndërzimit
- ✓ Formimi i menjëhershëm i grupeve mbas shkëputjes, në kafaze të ndarë me hapsira të bollshme dhe të shtruar, përpara se të futen në bokse të veçanta në qendrën e ndërzimit
- ✓ Reduktimi i racionit ushqimor ditën e shkëputjes
- ✓ Që nga dita e tretë pas shkëputjes, të mundësohet kontakti me orë të zgjatura me një harç dhe nëse është e mundur një stimuli nga një harç i dytë
- ✓ Një qendër ndërzimi me 12 orë ndriçim dhe me një intensitet të lartë drite

Gjatë kohës së afshit dhe ovulacionit, furnizimi i lartë me ushqim të pasur me karbohidrate (energji 40 MJ) ka gjithashtu një efekt pozitiv për periudhën pas shkëputjes.

Koha optimale për ndërzim

Ovulimet ndodhin në fillim të fazës së tretë të afshit. Praktikisht kjo nuk mund të parashikohet me saktësi. Përveç kësaj, jetëgjatësia e spermatozoidëve në dosë është e kufizuar në afërsisht 18 orë dhe spermatozoidët në mitrën e dosës duhet të kalojnë një proces pjekurie derisa të jenë të aftë për fekondim. Pas ovulimit, fekondimi i vezores mund të ndodhë në një periudhë kohore prej 4 orësh.

Prandaj është e rëndësishme të njihni sjelljet e afshit të kafshës për të kuptuar kohën optimale për ndërzim dhe më pas të organizoni hapat e punës. Nga vëzhgimet e shumta, fermerët mund ta kategorizojnë tufën e tyre në tre tipa të afshit:

- *Afsh i parakohshëm*: Dosat, të cilat pas ditës së tretë të shkëputjes „qëndrojnë“ para harçit. Këto dosa duhet të ndërzen relativisht me vonë pas ardhjes në afsh (sipas sjelljes së dosës). Zakonisht afshi i dosës zgjat disa ditë. Ndërzimi i parë ndodh 24 orë pas fazës së moskundërshtimit. Një ndërzim i dytë optimal ndodh pas 12 deri në 16 orësh. Një ndërzim i tretë duhet të aplikohet vetëm tek ato dosa të cilat tregojnë një moskundërshtim të mirë, sepse nga një ndërzim shumë i vonë ulet mbrojtja e uterusit kundër infeksioneve dhe rritet rreziku i infeksioneve në mitër.

- *Afshi normal*: Kalojnë në afsh ditën e pestë pas shkëputjes. Pas kalimit në moskundërshtim duhet të pritët rreth 12 orë deri në ndërzim.

- *Afshi i vonshëm*: Me kalimin në moskundërshtim dosat duhet të ndërzen menjëherë meqënëse koha në afsh është shumë e shkurtër.

Monitorimi i ndërzimeve ndihmon në verifikimin e kohës së ndërzimit. Për këtë shënohet dita e shkëputjes, ora, numri i pjelljeve, fillimi, mbarimi i afshit dhe takimet e ndërzimit. Këto shënime japin një panoramë shumë të mirë të sjelljes afshore të dosave. Këto lloj shënimesh tregojnë që shumica e kafshëve e mbajnë të njëjtin tip afshi gjatë gjithë jetës së tyre. Kërkimet tregojnë se dosave të cilave iu duhen më shumë se gjashtë ditë nga shkëputja deri në kalimin në afsh, kanë një përkeqësim të performancës së pjelljes. Nëse ka shumë dosa me një ndërzim shumë të vonshëm duhet të verifikohet menaxhimi i pjellorisë, shëndetit i kafshëve, ushqyerja dhe higjiena e ushqimit.

Përfundim

Për një performancë të mirë duhet që të optimizohen të gjithë faktorët e tjerë si: kushtet e rritjes dhe masat e menaxhimit. Ndërzimi është një nga këta faktorë. Kush dëshiron të arrijë një përmirësim duhet të bëjë një panoramë të sjelljes afshore të tufës së tij dhe të verifikojë nëse përputhet koha dhe shpeshtësia e ndërzimit në ecurinë e fermës.